

Litteratur

MATS FÄLT:

Löner och privilegier

Med vårens gruvarbetarstrejker som bakgrund kan man fråga sig om inte "something is rotten in the state of France" (fritt efter Shakespeare). Landet har problem med stora statliga subventioner till förfallande basindustrier och besvärande olikheter mellan regioner. Frankrikes stålindustri och gruvor kan jämföras med norra Sveriges storindustrier. Förluster och inflexibilitet har länge dominerat bilden.

Dessa problem är inte de enda som skapar oro på arbetsmarknaden. Om man får tro den franske journalisten François Closets finns det en djup klyfta mellan löntagare med många eller få privilegier. I sin bok "Toujours Plus" (Grasset, 67 FFR), en storsäljare i Mitterrands Frankrike, utvecklar Closets sina tankar.

Lön är inte detsamma som privilegier. Löneskillnaderna avgör inte till vilken grupp en löntagare hör. Det viktigaste är semesterförmåner, pensionssystem, skydd mot arbetslöshet och tex billiga lån till anställda.

Dessa förmåner glöms ofta bort. Det är lättare att förhandla om löner om de inte vägs in. Massmedia gör det också lätt för sig. Läsare får intrycket att månadslönerna är den enda fördelningsfrågan.

Förmånerna fördelas enligt Closets irrationellt: de som borde ha dem har nästan inga, de som har höga löner får dessutom höga pensioner, skydd mot arbetslöshet och mer ledighet än sina kollegor. Fördelningen präglas av den verklighet bokens omslag vill spegla. Revolutionens symbol med inskriptionen "libertés, inégalité, féodalité" (friheter, orättvisor, truster).

En privilegierad grupp är de bankanställda. Bankerna verkar, på grund av en Vichy-lag från 1942, på en oligopolmarknad. De konkurrerar inte mer än nödvändigt och nya medtävlare stoppas. Fackföreningarna har pressat fram fantastiska arbetsvillkor. Kunderna är förlorarna och systemet ineffektivt. Sparbankerna har ingen egentlig ägare, så facket har mött lamt motstånd. De anställda delar vinsterna, riskerar inte avsked och har korta arbetsveckor.

RATP, tunnelbaneföretaget i Paris, har en absolut monopolställning, betalar ut höga löner och har ett stigande underskott. Led-

ningen vågar inte riskera en strejk och regeringen subventionerar för att undvika taxehöjningar.

RATP är ett av många företag som lagt ut mindre kvalificerat arbete på entreprenad. De inhyrda arbetarna får inte den ordinarie arbetskraftens fördelar. De är ofta kvinnor eller invandrare. Entreprenadföretagens arbetare har låga löner och ingen anställningstrygghet.

Den högteknologiska Dassaultkoncernen har 16000 anställda trots att 95000 medverkar i produktionen. De högutbildade är anställda med förmånliga villkor, de andra arbetar på entreprenad.

Closets ser strejken som de starkas vapen. Solidariteten mellan fackföreningarna kommenterar han ironiskt. Den finns men är i realiteten betydelselös.

Closets tror på vänstern men är kritisk till statens roll på arbetsmarknaden. Många privilegier har skapats av staten eller inom dess monopol. Dessutom är många statliga arbeten, inte bara inom försvaret, förbehållna fransmän. Ett slag i ansiktet på de många invandrarna.

Ett exempel på hur privilegier uppstår är taxi i Paris. 1937 fanns det 22000 bilar. När Folkfronten kom till makten demonstrerade förarna och ett licenssystem infördes. Idag kostar en licens 80000 franc. Förarna slipper dessutom skatt på tex bilköp. 1960 fanns 12500 bilar kvar. Mitterrands seger möttes av nya aktioner som gav privilegier för 180 miljoner.

Closets tycks tro att taxiköer på grund av regleringar är unikt för Paris. Alla som besökt Stockholm eller New York vet att de inte är ovanliga. Licenserna är 4-5 gånger så dyra i New York som i Paris. Priset är ett effektivt skydd mot konkurrens från tex invandrare.

Vad föreslår då François Closets? Han vill utjämna skillnaderna så att hög lön åtföljs av få och låg lön av fler fördelar. Den statliga sektorn kan svara för många trygga låglöneyrken och den fria marknaden ge en chans till dem som vill ta risker. Closets ser det som en viktig reform som inte bör hejdas av lojalitet till socialistiska fackföreningar.

Författarens förhoppning om en stor rättvisereform tycks inte vara på väg att förverkli-

gas. Mittrrand har redan tillräckligt med problem med facket och kommunisterna.

Många vill inte skiljas från sina förmåner, ofta ansedda som självklara. Till dessa bör skatteverkets regionala chefer räknas. De får, alltsedan Colberts tid, själva en viss pro-

cent av skatteinkomsterna. Posterna används som belöning för lång och trogen tjänst. Paralleller finns även i vårt land. Vi har många statliga tjänster vars måttliga löner kompenseras med mindre synliga privilegier.

CARL JOHAN LJUNGBERG:

En liberalkonservativ ser på staten

Statecraft as Soulcraft: What Government does heter George F Wills senaste bok (New York: Simon and Schuster, 1983). Will är statsvetare och kommentator bla i Newsweek. Han är även känd som en klok och skarpsinnig medarbetare i debattprogrammet Agronsky & Company varje vecka i amerikansk TV.

Will hävdar i denna bok, att USA är i kris. Men det är inte främst de ekonomiska svårigheterna han åsyftar. Det är medborgarandan: "Amerikanerna har – ibland självmedvetet, ibland frånvarande – avlägsnat sig från grundsatsen som annorstädes och vid andra tillfällen brukar ses som uttryck för sunt förnuft." Vad är då detta för grundsats?

Will, som är väl insatt i den politiska filosofin och närmast får räknas till Leo Strauss' skola, formulerar betecknande nog svaret i anslutning till en i USA stark idétradition – den liberala individualismens. Amerika är i kris, därför att den betoning av individen och egenintresset, som så länge väglett nationen, enligt Will försvagar dess gemenskap. Det problem som nu möter kan uttryckas så: "Hur befrämjar man det allmänna, gemensamma intresset i ett land som uttryckligen och uteslutande grundats på individens egenintresse?"

I anslutning till den liberala intressetanke som utformats av Hobbes och Locke sökte de amerikanska grundlagfäderna forma ett politiskt system, i vilket rivaliserande intressen skulle uppväga varandra och därmed hindras från att skada nationen. I detta system, hävdar Will, finns emellertid inte rum för uppfostran eller förädling av medborgarna. Och fast konstitutionens "bromsar och motvikter" kan hindra beslut i hastigt mod, hindrar de också staten från att agera snabbt och beslutsamt när så krävs.

När Will talar för att staten skall uppfostra medborgarna skall kravet ses i ett klassiskt-aristoteliskt perspektiv. Det är fråga om att "begränsa passionerna," att tålmodigt uppmuntra institutioner och vanor som underlättar självuppfostran, snarare än om att sprida ideologisk propaganda. Wills term för statens goda inverkan är "soulcraft" – ordet använt analogt med "statecraft." Alltså ett statsmannaskap – på en gång praktiskt och intuitivt – som också rör medborgarnas själar.

Att krav på "soulcraft" lätt missförstås i vår tid som sett så mycken missriktad kollektiv uppfostran och propaganda är givet. Will är därför noga med att betona, att staten måste ta stor hänsyn till ett lands seder och karaktär. Det gäller, menar han, att uppmuntra